

✓ تمرین :

1- ابیات را تقطیع هجایی کنید ؛ پایه های آوایی آن را مشخص نمایید نام وزن واژه را بنویسید ؟

الف) به گیتی هر کجا درد دلی بود / به هم کردند و عشقش نام کردند

ب) خیز تا از در میخانه گشادی طلیم

پ) یا رب آن نوگل خندان که سپردی به منش / می سپارم به تو از دست حسود چمنش

ت) محمل بدار ای ساریان تندی مکن با کاروان / کز عشق آن سرو روان گویی روانم می رود.

مجاز

درس ششم

✓ مجاز :

❖ برای دانستن معنای مجاز باید ابتدا حقیقت را معنا کرد ؛ حقیقت رایج ترین معنایی است که از یک واژه به ذهن می

رسد و مجاز به کار رفتن واژه ای است در غیر معنی حقیقی ، به شرط وجود قرینه . مثال :

➤ محتاج قصه نیست ؛ گرت قصد خون ماست / چون رخت از آن توست ، به یغما چه حاجت است .

خون : مجاز از کشتن

➤ نهادند بر دشت هیزم دو کوه / جهانی نظاره شده هم گروه

جهانی : مجاز از مردم جهان

➤ هر یکی بینا شود بر قدر خویش / باز یابد در حقیقت صدر خویش

صدر : مجاز از جاه و مقام .

➤ بر آشفته عابد که خاموش باش / تو مرد زبان نیستی ، گوش باش

زبان : مجاز از سخن

نکته : تفاوت استعاره مصرّحه با مجاز :

در دل استعاره مصرّحه تشبیه وجود دارد .

حافظ سخن بگوی که بر صفحه جهان / این نقش ماند از قلمت یادگار عمر

« نقش » استعاره مصرّحه از شعر حافظ است (حافظ شعر خود را به نقش و تصویر مانند کرده است) / مجاز .

« سخن » مجاز از شعر حافظ و قلم مجاز از ذوق و سبک شاعری است . در دل این دو مجاز هیچ تشبیهی وجود ندارد

✓ یادمان باشد که : همه استعاره های مصرّحه مجاز نیز هستند ولی همه مجازها استعاره نیستند .

***** تمرین *****

1) هستند بی قرار چو زلف تو عالمی / تا دیده در خم زلفت قرار حسن .

2) گر کشتیم باری هم دست تو وتیغت / خود دست به خون من هم تر نکنی دامن

3) برو هر چه می بایدت پیش گیر / سر ما نداری سر خویش گیر

4) فصل گل می گذرد هم نفسان بهر خدا / بنشینید به باغی و مرا یاد کنید

5) گر نبندی زین سخن تو حلق را / آتشی آید بسوزد خلق را

پاسخ خودارزیابی درس ششم و کارگاه تحلیل فصل دوم / فنون ادبی 2

عنوان درس : مجاز

✓ سوال یک :

الف) **چرخ : (معنای حقیقی : وسیله ای مدور که می گردد / معنای مجازی : فلک ، روزگار ، آسمان ، تقدیر)

ب) **سر : (معنای حقیقی : عضوی از بدن / معنای مجازی : خیال ، تصمیم ، اندیشه ، فکر) .

پ) **سینه : (معنای حقیقی : عضوی از بدن انسان / معنای مجازی : وجود عاشق ، قلب عاشق و قلب انسان عارف)

✓ سوال دو

الف) فردا : آینده / شهر : مردم شهر / مرغ : ققنوس

ب) خاکی و آبی : انسان که از آب و گل ساخته شده است

پ) نرگس : چشم / (ت) عالم : مردم عالم

ث) نگین : انگشتر / در : کلون در

✓ سوال سه

دست : مجاز از قدرت / قرینه : گره گشودن از کار

✓ سوال چهار

قلمرو فکری : بازگو کننده احساسات فردی شاعر نسبت به پیری و گذر عمر است . او از سپری شدن عمری که حاصلی جز غم ندارد ؛ ناراحت است .

قلمرو ادبی : آرایه ها : سر مجاز از موی سر / تشبیه سر به درخت شکوفه دار که منظور از شکوفه ها موهای سفید شاعر است . درخت استعاره

✓ سوال پنج

پایه های آوایی	ب ضاعت	ن یا و ر	د مل لا	امید
پایه های آوایی	خ دا یا	ز عف وم	م کن نا	امید
نشانه های هجایی	--u	--u	--u	-u
وزن	فعولن	فعولن	فعولن	فعل

کارگاه تحلیل فصل دوم

✓ سوال یک

تاریخ ادبیات : این غزل از سعدی ، شاعر پرآوازه قرن هفتم است . قرن هفتم از دوره های نخستین سبک عراقی است از این دوره غزل های زیادی به جا مانده است

سبک شناسی : قلمرو زبانی : کاربرد وازگانی که با معنای امروز متفاوتند : کشتن یه معنای خاموش کردن / خوب به معنای زیبا / کاربرد افعال تاریخی : ندانستم به جای نمی دانستم / عیب کنندم : عیب می کنند / حذف در برخی از ابیات : که بدانست که در بند تو خوشتر ز رهایی (است)

قلمرو ادبی : تشبیه : بار جدایی / مجاز : سر ، زلف ، خال

قلمرو فکری : بیان عواطف و احساسات شاعر در شعر / درون گرایی و انزوا در شعر

✓ سوال دو

قلمرو ادبی : سجع : گفته و فرموده / بگسترد و پرورد / جناس: بنات و نبات

تشبیه : دایه ابر بهاری ، مهد زمین / مراعات : مهد و دایه ، کلاه و خلعت

استعاره : فرش زمردین استعاره از سبزه ها و گیاهان

✓ سوال سه

پایه های آوایی	زیز دا دا	ن از ار کا	ک کو ته دی	د گی با شد
----------------	-----------	------------	------------	------------

پایه های آوایی	ک خط طی کز	خ رد خی زد	ت آراز	ب نابی نی
نشانه های هجایی	- - -u	- - -u	- - -u	- - - U
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

سوال تستی

*در کدام ابیات زیر « استعاره و مجاز » به کار رفته است ؟

الف) بشنو از نی چون حکایت می کند / وز جدایی ها شکایت می کند .

ب) کز نیستان تا مرا پبریده اند / از نفیرم مرد و زن نالیده اند

پ) سینه خواهم شرحه شرحه از فراق / تا بگویم شرح درد اشتیاق .

ت) سر من از ناله من دور نیست / لیک چشم و گوش را آن نور نیست

○ 1 الف، ب ○ 2 ب ، ت ○ 3 پ،ت ○ 4 الف، پ

**واژه مشخص شده در کدام گزینه «مجاز» نیست؟

○ 1 (گر قصد خون ما کند آن ماه دل افروز / در پیش تیغ دوست رویم آستین فشان

○ 2 (دست در حلقه موی تو اگر نتوان کرد / بر در کعبه کوی تو نهم روی نیاز

○ 3 (در دل ای توبه شکن ! قصد هلاکم داری / بر کمر تیغ به کف جام شراب آمده ای .

○ 4 (ز دستم گر برآید بر سر آنم که تا دستم / به دامانش رسد سر نیارم از گریانم .

*** مفهوم مجازی « شهر » در کدام بیت متفاوت است ؟

○ 1 (همه شهر بشورید چو آوازه درافتاد / که دیوانه دگر بار ز زنجیر رهیده است .

○ 2 (ما به فلک بوده ایم ؛ یار ملک بوده ایم / باز همان جا رویم جمله که آن شهر ماست

○ 3 (عاشق و مفلس کند این شهر را / این چنین چابک که این طرار ماست

○ 4 (شهری ز تو زیر و زبر هم بی خبر هم باخبر / وی از تو دل صاحب نظر مستان سلامت می کنند

***در کدام گزینه « مجاز » وجود ندارد ؟

○ 1 (من آن نگین سلیمان به هیچ نستانم / که گاه گاه بر او دست اهرمن باشد

○ 2 (خون ناحق نگذارد نفسی قاتل را / شمع را شد بر پروانه به گردن کفنی

○ 3 (گر شمع تویی مرا چرا باید سوخت ؟ / گر ماه تویی مرا چرا باید کاست ؟